

Кришмарел Вікторія Юріївна —

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник. З 2010 року працює у відділі суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України. Автор близько 50 наукових публікацій. Член редколегії двох фахових видань з педагогіки та наукового видання з релігієзнавства. Коло наукових інтересів: методологія релігієзнавства, етика, сакральне мистецтво.
e-mail: krishmarel@ukr.net

УДК 372(83+893):291

РЕЛІГІЄЗНАВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: АКТУАЛЬНІСТЬ, ГЕНЕТИКА, СКЛАДНИКИ

У статті теоретично обґрунтовано релігієзнавчу компетентність у її генетичному зв'язку з історичною компетентністю та релігієзнавчою компетенцією на основі компетентнісного підходу, який є провідним на сьогодні у освіті України. Історична предметна компетентність передбачає опанування такими компетентностями: хронологічною, просторовою, логічною, інформаційною, аксіологічною. З огляду на структуру академічного релігієзнавства прослідковуємо пряме співвіднесення для виділення в рамках історичної предметної (у загальноосвітніх навчальних закладах) релігієзнавчої компетентності: хронологічна є вихідною для історії релігій; просторова – для географії релігій; логічна та інформаційна – у соціології та психології релігій; аксіологічна – у філософії та феноменології релігій. Ми визначаємо релігієзнавчу компетентність у загальноосвітніх навчальних закладах як частину релігієзнавчої компетенції, яка формується на основі історичної предметної компетентності, має тотожні основні складники і є вихідною для подальшого розширення специфікації у цій сфері.

Ключові слова: компетентність, компетенція, релігієзнавство, загальноосвітній навчальний заклад, історія, суспільствознавство.

Наразі основним підходом у загальноосвітньому процесі є компетентнісний. Державний стандарт базової і повної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392, ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів (див. 4). І це є не просто постульованою на нормативному рівні вимогою, а вимогою часу, оскільки сучасне середовище настільки перенасичене інформацією, що ставити оволодіння нею за мету навчання не є можливим. З огляду на це в сучасній педагогіці основний акцент робиться на формування ключових, загальногалузевих і предметних компетентностей. Специфікою предметів суспільствознавчого циклу є чітко прослідковуване їх поєднання, адже для інших галу-

зей і предметів це не є настільки вираженим. Насамперед, йдеться про загальнокультурну компетентність, адже саме вона передбачає «здатність учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності» (див. 4).

Основою на вищенаведеному визначенні загальнокультурної компетентності, зазначимо, що потенціал предметів суспільствознавчого циклу щодо її формування є найбільш повним. Особливо ж це стосується предмету «Історія», оскільки саме він є найбільшою інваріативною складовою галузі «Суспільствознавство», яка представлена у змісті освіти України. Проте аналіз чинних програм, підручників, практики навчання історії свідчить, що безпосередньо «опануванню спілкування у сфері ... релігійних відносин» [4] приділяється недостатньо уваги.

Однак у сучасному світі в людини часто виникає потреба не просто у глобалізованому мультикультурному спілкуванні, але й адаптації до яскраво вираженого полікультурного суспільства, де процеси інтеграції та дезінтеграції безпосередньо пов'язані із самоідентифікацією, у тому числі й за релігійною ознакою. Нині така ситуація стає все більш актуальною не лише для світу в цілому, європейських країн з посиленними еміграційними рухами та релігійно-політичними рухами, але й для України зокрема. Саме тому вважаємо за необхідне посилити увагу до формування загальнокультурної компетентності, зокрема на матеріалі, пов'язаному з релігієзнавчою складовою.

Особливості історичної компетентності, її складників, вимірювання рівнів їх сформованості тощо розроблені наразі досить детально як із загальнопедагогічної, так і з практичної точки зору у відповідних публікаціях К. Баханова, В. Власова, О. Луніки, П. Мороза, О. Пометун, А. Приходько, Г. Фреймана та інших. Проте розробці реалізації потенціалу релігієзнавчої складової в циклі суспільствознавчих предметів, зокрема історії, у школі приділяється недостатньо уваги, її теоретичні та методичні аспекти практично не розроблені. Поодинокі дослідження (наприклад, М. Люшина, О. Муляр) зачіпають лише можливості окремих історичних курсів, а теоретичні роздуми академічного рівня (наприклад, Т. Котлярової, В. Хромця) акцентують увагу на вищій школі. Єдиною сферою, яка нині в Україні є більш забезпеченою як з точки зору теоретико-методичних, так і навчальних публікацій, є предмети духовно-морального, які переважно містять яскраво виражену не релігієзнавчу, а релігійно-катехітичну складову¹ (напр., розробки В. Жуковського).

З огляду на це, необхідно уточнити понятійно-категоріальний апарат, визначити теоретичні засади та окреслити напрямки, актуальні для подальших досліджень у зазначеній сфері. У цій статті ставимо за мету теоретично обґрунтувати релігієзнавчу компетентність у її генетичному зв'язку з історичною компетентністю та релігієзнавчою компетенцією.

Сутність компетентнісного підходу полягає у спрямуванні навчального процесу на набуття учнями важливих компетентностей, тобто здатності особистості виконувати певні види діяльності. Компетентність базується на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню та поза ним. Вона може слугувати показником успішності навчальних досягнень учнів.

Компетентнісний підхід передбачає окреслення чіткого кола компетентностей, тобто необхідних комплексів знань, навичок, відношень та досвіду, що забезпе-

¹ Детальніше щодо цієї проблематики див. 7.

чують можливість ефективно здійснювати діяльність або певну функцію (узагальнено, детальніше див. 1).

За визначенням О. Пометун, організація компетентнісно орієнтованого навчання передбачає, що учитель чітко усвідомлює результати навчання для кожного уроку, декількох уроків за темою, для навчального курсу в цілому; результати навчання – певний рівень сформованості предметної компетентності та ключових компетентностей учня; учні на уроках залучені до постійної активної діяльності; методика навчання має забезпечувати можливість організації діяльності учнів і досягнення цих результатів [10].

Нині тлумачення загальнокультурної компетентності особистості саме як такої, що значною мірою пов'язана з релігійною¹ самоідентифікацією, є провідним (див. 12). І, насамперед, з огляду на те, що релігійність передбачає певну активність/пасивність у різних сферах поведінкового виміру людини (алкоголь, статеві відносини, норми харчування тощо). Окрім того, різні форми релігійних вірувань (інституціоналізовані чи приватні, про що зазначав ще Е. Дюркгейм) мають зовсім різний соціальний контекст, і, відповідно, специфіку впливу. Виходячи з цього, оволодіння тими складниками загальнокультурної компетентності, що пов'язані з релігійністю (та ставленням до інших з цієї позиції), є провідним для забезпечення формування доброзичливого та толерантного простору для спілкування², який забезпечує прийнятність певних форм поведінкової активності.

Узагальнюючи загальноприйняті на сьогодні підходи, можна виокремити, що релігієзнавча компетенція визначається обсягами, затвердженими відповідними документами для фахівців, які отримують відповідну вищу освіту – навчальними програмами, вимогами до рівня бакалаврів і магістрів тощо. При цьому актуальним лишається поділ на історію, філософію, соціологію, психологію, феноменологію та географію релігії³. При цьому релігієзнавчу компетентність можна розглядати як здатність людини зрозуміти відповіді на наступні питання⁴:

- 1). Чи маєте релігійні вірування? (тобто усвідомлення певного феномену саме як релігійного, відмежування його від ідеології чи світогляду);
- 2). Що дає надію і підтримку у складних життєвих ситуаціях? (і чи сприймаються ці ситуації як наслідок «Божої кари», «карми», «гріховності» тощо);
- 3). Чи є великою роль у повсякденному житті громади (релігійної), з частиною якої відбувається самоідентифікація? (в якості підтримки, обмежувача/наглядача тощо);

¹ «Religious» в академічній літературі здебільшого використовується в значенні «релігієзнавчий» у суті або контекстуально.

² Що є визначальним для багатьох сфер життя людини, які безпосередньо не мають виходу на культурно-релігійну проблематику, наприклад, у процесі побудови міжособистісних взаємин «лікар – пацієнт» та вибору найбільш прийнятної стратегії лікування, особливо тих, що стосуються психічного здоров'я та піклування про пацієнтів (детальніше див. 15).

³ Це класичний підхід до тлумачення галузей релігієзнавства, який різниться залежно від країни та наукової традиції, проте навіть за невизнання окремої галузі (напр., етнології чи антропології релігії) елементи її знань та методології досліджень використовують беззаперечно під час дослідження відповідних аспектів. Тому вважаємо за доречне використовувати при подальшому теоретичному розгляді саме такий поділ без додаткових обґрунтувань обраної класифікації.

⁴ Узагальнюючи підходи, запропоновані Дж. Л. Гріффітом та М. Е. Гріффітом (Griffith J. L., Griffith M. E., див. 12) та К. Пучальськи (Puchalski S., див. 13), оскільки саме вони демонструють виміри релігієзнавчої компетентності, а не компетенції фахівців-релігієзнавців

4) Чи накладають такі погляди певні обмеження? (прийнятність танців, переливання крові, вживання будь-яких стимулюючих речовин (в т. ч. кави і чаю, не лише алкогольних чи наркотичних) тощо).

Таким чином, можемо погодитися з Нікольським Є. В. щодо того, що релігієзнавчу компетенцію можна розглядати як таку, що «дозволяє людині в гуманістичному ключі вірно та раціонально сприймати релігійні явища і факти універсального світу, оцінювати їх і діяти відповідно до цього, не спричиняючи соціальної, психологічної, моральної шкоди ані собі, ані оточуючим людям» (див. 9). Конкретизуючи її складники, вважаємо за доречне¹ використати наступну конкретизацію: готовність використати релігієзнавчі за своєю суттю знання, вміння та особисті якості (доброзичливість, вміння приймати інших, зокрема, враховувати світоглядні погляди інших) у професійній діяльності та у міжособистісному спілкуванні (див. 3).

При цьому необхідно звернути увагу на те, що релігієзнавча компетентність визнається необхідною для фахівців різного спрямування, і починати її формування необхідно в рамках загальнокультурної компетентності ще у загальноосвітніх навчальних закладах. Адже саме оволодіння нею забезпечить «вміння розрізняти різні конфесії одну від одної, усвідомлювати принципи розбіжності між ними, знати історію зародження та розвитку тієї чи іншої релігії, вміння знаходити необхідну інформацію з достовірних джерел та аналізувати її, розуміти значення та роль релігії і церкви в історичному минулому та сьогоденні, вміння виявити тоталітарну секту та дати аргументовану відповідь її представникам, знати основи церковного етикету і вміти застосовувати його на практиці, вільно орієнтуватися в церковному середовищі тощо» [2, с. 9].

Оскільки релігієзнавча складова в державних школах в Україні найповніше представлена в курсі історії (детальніше цю проблематику розглянуто у інших публікаціях автора, див. 6, 8), і саме історична компетентність є найбільш повно розробленою з теоретичної точки зору, то у прикладах здебільшого зупинятимемося саме на ній.

Історична предметна компетентність передбачає опанування такими її складниками: хронологічним, просторовим, логічним, інформаційним, аксіологічним. З огляду на структуру академічного релігієзнавства прослідковуємо, як ці складники можуть бути сформовані у загальноосвітніх навчальних закладах на релігієзнавчому змісті шкільних курсів історії: хронологічний складник є вихідним для усвідомлення перебігу історії релігій; просторовий – для географії релігій; логічний та інформаційний – у соціології та психології релігій; аксіологічний – в опануванні учнями філософії та феноменології релігій.

Таким чином, ми визначаємо релігієзнавчу компетентність у загальноосвітніх навчальних закладах як частину релігієзнавчої компетенції, яка формується на основі історичної предметної компетентності, має тотожні основні складники і є вихідною для подальшого розширення специфікації у цій сфері.

Проілюструємо це прикладом. У констатувальному дослідженні теми «Особливості методики компетентісно орієнтованого навчання окремих курсів історії та правознавства у 6–9 класах» нами було проведено опитування учнів 7-х класів (25 учнів). Одним із перших було питання про те, чи міг князь Володимир обрати державною релігією не християнство і чому. 40 % опитаних відповіли невірно («ні»), 36 % відповіли правильно («так»), але без пояснення.

¹ З огляду на загальноосвітню проблематику даної статті та характер «Релігієзнавства» як дисципліни у низці ВНЗ щодо негуманітарних спеціальностей (напр., медичних (особливо психологічної спрямованості), юридичних, PR-менеджерів та зв'язків з громадськістю тощо (див. 3, 9, 13, 15)).

Такі результати засвідчують, що учні: а) не усвідомлюють і не вміють пояснювати політико-економічні причини прийняття християнства та не враховують, що іслам вже мав значну територію поширення і був суттєвим чинником, у тому числі і для Русі (логічний складник предметної компетентності); б) не вміють застосовувати положення історичних документів до пояснення фактів (не орієнтуються у текстах, в яких ідеться про відповідні події, наприклад враження Володимира від Собору Софії у Константинополі тощо) – інформаційний складник.

Дослідження дають змогу стверджувати, що у межах предметної історичної компетентності, окрім названих складників, на релігієзнавчому змісті шкільних курсів історії (тобто, в межах релігієзнавчої компетентності) в учнів мають формуватися й інші елементи, зокрема здатність:

- вміння враховувати світоглядні погляди інших у міжособистісному та професійному спілкуванні;

- здатність відрізнити основні релігійні течії та напрямки за їх специфікою (зовнішньою атрибутикою за поведінковими аспектами (система дозволів та табу));

- впізнання основних здобутків мистецької культури людства, які мають релігійну основу (визначні храмові комплекси, образотворчі та музичні твори, пам'ятки літератури тощо);

- спроможність адекватно застосовувати основні норми релігійного етикету (чи треба знімати/вдягати головний убір/взуття при вході у храм певної релігійної течії; чи можна їсти/пити певні продукти в присутності представників певних релігійних течій, щоб не образити чи не зніти їх тощо);

- застосування фактичних знань про історичний поступ і особливості розвитку та впливу певних релігійних течій при проведенні досліджень та в процесі застосування критичного мислення (для врахування багатоаспектності дій/чинників/наслідків).

Окреслені елементи історичної компетентності учнів, що формуються на релігієзнавчому змісті, сформульовані у загальному вигляді та потребують уточнення з огляду на конкретну тематику навчального матеріалу і специфіку віку учнів, тому наведені для окреслення завдань її формування, їх структурування і подальшого уточнення.

Цей лише поверхневий аналіз засвідчує, що засвоєння релігієзнавчої частини історичного навчального матеріалу потребує більш ретельної уваги. В іншому випадку суттєво знижується рівень історичної компетентності учнів, а також слабо формується ключова загальнокультурна компетентність.

Таким чином, приходимо до висновку про те, що навчання історії у загальноосвітніх навчальних закладах поки що не забезпечує використання потенціалу формування релігієзнавчого змісту у формуванні історичної компетентності учнів. Адже це є не лише вимогою законодавчо-нормативних документів, але й нагальною потребою для повноцінної діяльності сучасної людини у всіх сферах свого життя. Наразі це потребує особливого врахування того комплексу знань, поведінкових актів та аксіологічних висновків, які мають за своєю суттю охоплювати релігійну складову (у культурі, політиці, медицині, міжособистісних відносинах тощо). Відповідно до викладеного вище, подальші дослідження у зазначеній сфері мають зосередити увагу на розробці методичного забезпечення формування релігієзнавчої компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Список використаних джерел:

1. Баханов К. Учнівські компетенції як складова програм з історії для 12-річної школи / К. О. Баханов // Історія в школах України : наук.-метод. журнал. – 2004. – № 7. – С. 7–11.
2. Божко О. О. Яким має бути сучасний курс з «Основ релігієзнавства» у школі / О. О. Божко // Дні науки філософського факультету – 2013 : матеріали доповідей та виступів Міжнародної наукової конференції, 16–17 квіт. 2013 р. / редкол. : А. Є. Конверський [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – Ч. 5. – С. 8–11.
3. Гридина В. В., Михелькевич В. Н. Разработка и обоснование кластера религиозных компетенций будущих специалистов по связям с общественностью / В. В. Гридина, В. Н. Михелькевич // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. – 2012. – № 2. – С. 89–91. – (Серия: Педагогика, психология).
4. Державний стандарт базової і повної середньої освіти (чинний) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#n9>
5. Закон України «Про освіту» (чинний) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
6. Кришмарел В. Ю. До питання про впровадження релігієзнавчого компоненту в курс «Історія України» (10–11 класи) // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2011. – С. 92–99.
7. Кришмарел В. Ю. Забезпечення в Україні свободи совісті та віросповідання на уроках з предметів духовно-морального спрямування / В. Ю. Кришмарел // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. – Хмельниц., 2013. – Вип. 5.
8. Кришмарел В. Ю. Оригінал-макети підручників з історії України для 7 класу: релігієзнавча складова // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Педагогічна думка, 2015. – Вип. 15.
9. Никольский Е. В. Религиоведческая грамотность в системе общекультурных компетенций подготовки студентов-юристов [Электронный ресурс] / Е. В. Никольский // Studia Humanitatis. – 2015. – № 4. – Режим доступа: <http://st-hum.ru/content/nikolskiy-ev-religiovedcheskaya-gramotnost-v-sisteme-obshchekulturnyh-kompetency-podgotovki>
10. Пометун О. Реалізація компетентнісного підходу у новому підручнику з історії Середніх віків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undip.org.ua/webconference/25_08/Пометун%20О.%20І.%20Реалізація%20компетентнісного%20підходу%20у%20новому%20підручнику%20з%20історії%20Середніх%20віків.pdf
11. Рекомендація Rec(2001)15 Про викладання історії у ХХІ столітті в Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/docs/km/r%282001%2915.htm>
12. Bhui K., Warfa N., Edonya P., McKenzie K., Bhugra D. (2007). Cultural competence in mental health care: A review of model evaluations. BMC Health Services Research, 7(15). doi: 10.1186/1472-6963-7-15. 2007. [Electron recourse]. – Mode of access: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1800843/>.
13. Griffith J. L., Griffith M. E. Encountering the sacred in psychotherapy. – New York, NY : The Guilford Press, 2002.
14. Puchalski C., Romer A. L. (2000). Taking a spiritual history allows clinicians to understand patients more fully. Journal of Palliative Medicine, 3, 129–137 [Electron recourse]. – Mode of access: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15859737>
15. Whitley R. Religious competence as cultural competence [Electron recourse]. – Mode of access: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4230460/>

References

1. Bakhanov K. Uchnivski kompetenciji jak skladova program z istoriji dlja 12-richnoji shkoly / K. O. Bakhanov // Istorija v shkolakh Ukrainy : nauk.-metod. zhurnal. – 2004. – No 7. – S. 7–11.
2. Bozhko O. O. Jakym maje buty suchasnyj kurs z «Osnov religijeznavstva» u shkoli / O. O. Bozhko // Dni nauky filosofijskogho fakul'tetu – 2013 : materialy dopovidej ta vystupiv Mizhnarodnoi naukovoji konferencii, 16–17 kvit. 2013 r. / redkol. : A. Je. Konversjkyj [ta in.]. – K. : Vydavnycho-poligrafichnyj centr «Kyjivskij universytet», 2013. – Ch. 5. – S. 8–11.
3. Gridina V. V. Razrabotka i obosnovanie klastera religiovedcheskih kompetencij budushhijh specialistov po svjazjam s obshhestvennost'ju / V. V. Gridina, V. N. Mihel'kevich // Vektor nauki Tol'jattinskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2012. – No 2. – S. 89–91. – (Serija: Pedagogika, psihologija).
4. Derzhavnyj standart bazovoji i povnoji srednjoji osvity (chynnyj) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#n9>
5. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (chynnyj) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
6. Kryshmarel V. Ju. Do pytannja pro vprovadzhennja religijeznavchogho komponentu v kurs «Istorija Ukrainy» (10–11 klasy) / V. Ju. Kryshmarel // Zbirnyk naukovykh pracj Umans'kogho derzhavnogho pedagoghichnogho universytetu imeni Pavla Tychny. – Umanj, 2011. – S. 92–99.
7. Kryshmarel V. Ju. Zabezpechennja v Ukraini svobody sovisti ta virospovidannja na urokakh z predmetiv dukhovno-moral'nogho sprjamuvannja / V. Ju. Kryshmarel // Visnyk Nacional'noji akademiji Derzhavnoji prykordonnoji sluzhby Ukrainy : elektron. nauk. fakh. vyd. – Khmel'jncy, 2013. – Vyp. 5.
8. Kryshmarel V. Ju. Oryghinal-makety pidruchnykiv z istoriji Ukrainy dlja 7 klasy: religijeznavcha skladova / V. Ju. Kryshmarel // Problemy suchasnogho pidruchnyka : zb. nauk. pracj / [red. kol. ; ghlov. red. – O. M. Topuzov]. – K. : Pedagoghichna dumka, 2015. – Vyp. 15
9. Nikol'skij E. V. Religiovedcheskaja gramotnost' v sisteme obshhekul'turnykh kompetencij podgotovki studentov-juristov [Elektronnyj resurs] / E. V. Nikol'skij // Studia Humanitatis. – 2015. – No 4. – Rezhim dostupa: <http://st-hum.ru/content/nikolskij-ev-religiovedcheskaya-gramotnost-v-sisteme-obshchekulturnykh-kompetency-podgotovki>
10. Pometun O. Realizatsiya kompetentnisnogo pidkhodu u novomu pidruchnyku z istoriji Srednikh vikiv [Elektronnyj resurs] / O. Pometun. – Rezhym dostupu: http://www.undip.org.ua/webconference/25_08/Пометун%20О.%20І.%20Реалізація%20компетентнісного%20підходу%20у%20новому%20підручнику%20з%20історії%20Середніх%20віків.pdf
11. Rekomendacija Rec (2001) 15 Pro vykladannja istoriji u KhKhI stolitti v Jevropi [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.coe.kiev.ua/docs/km/r%282001%2915.htm>
12. Bhui K., Warfa N., Edonya P., McKenzie K., Bhugra D. (2007). Cultural competence in mental health care: A review of model evaluations. BMC Health Services Research, 7(15). doi: 10.1186/1472-6963-7-15. 2007. [Electron recourse]. – Mode of access: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1800843/>
13. Griffith J. L., Griffith M. E. Encountering the sacred in psychotherapy. – New York, NY : The Guilford Press, 2002.
14. Puchalski C., Romer A. L. (2000). Taking a spiritual history allows clinicians to understand patients more fully. Journal of Palliative Medicine, 3, 129–137 [Electron recourse]. – Mode of access: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15859737>
15. Whitley R. Religious competence as cultural competence [Electron recourse]. – Mode of access: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4230460/>

Кришмарел В. Ю.

РЕЛИГИОВЕДЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ: АКТУАЛЬНОСТЬ, ГЕНЕТИКА, СОСТАВЛЯЮЩИЕ

В статье теоретически обосновано религиоведческую компетентность в ее генетической связи с исторической компетентностью и религиоведческой компетенцией на основе компетентностного подхода, который является ведущим на сегодняшний день в образовании Украины. Историческая предметная компетентность предполагает овладение такими компетенциями: хронологической, пространственной, логической, информационной, аксиологической. Учитывая структуру академического религиоведения, прослеживаем прямое соотношение для выделения в рамках исторической предметной (в общеобразовательных учебных заведениях) религиоведческой компетентности: хронологическая является исходной для истории религий, пространственная – для географии религий, логическая и информационная – в социологии и психологии религий; аксиологическая – в философии и феноменологии религий. Мы определяем религиоведческую компетентность в общеобразовательных учебных заведениях как часть религиоведческой компетенции, которая формируется на основе исторической предметной компетентности, имеет тождественные основные составляющие и является исходной для дальнейшего расширения спецификации в этой сфере.

Ключевые слова: компетентность; составляющая; религиоведение; общеобразовательное учебное заведение; история; обществоведение.

Kryshmarel V.

RELIGIOUS COMPETENCE IN THE SECONDARY SCHOOLS: URGENCY, GENETICS, COMPONENTS

In the article, religion expertise was theoretically grounded in its genetic connection with historical and religious competence in accordance with the competence based approach, which is leading in the modern Ukrainian education. The historical subject competency involves mastering the following competencies: chronological, spatial, logical, informational, axiological ones. Given the structure of academic religion, we can trace a direct correlation to the allocation under the historical subject (in the secondary schools) religion competence: chronological competency is a starting point for the history of religions; space competency - for geography of religions; logical and informational - for the sociology and the psychology of religion; axiological competency - for the philosophy and phenomenology of religion. We define religion competence in secondary schools as a part of the religion of competence, which is based on historical subject competence, has identical main components, and is the starting point for the further expansion in this area. Based on the analysis of the current state of history teaching in the secondary schools of Ukraine, we underscore that the educational and methodical support of the subjects oriented at social science (especially history) in the secondary schools should apply the potential of the formation of theological competence more thoroughly, because it is not only a requirement of legislation and regulations, but also the urgent need for the complex activity of the modern man in all spheres of their lives, which currently requires the special consideration of the complex knowledge of behavioral acts and axiological conclusions; they are in essence taking into account the religious component (culture, politics, medicine, interpersonal relations, etc.).

Keywords: competence, competency, religious studies, general education, history, social science.